

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 94 (1981)

Artikel: In memoria da Jon Semadeni : 30 mai 1910, 24 favrer 1981
Autor: Guidon, Jacques / Semadeni, Jon
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-234104>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 05.07.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

In memoria da Jon Semadeni

*30 mai 1910, †24 favrer 1981

La Rumantschia ha tuotta chaschun da s'algordar da quist seis prominent rappreschantant, da quist valent cumbattant per la chosa rumantscha.

Jon Semadeni es stat ün Rumantsch per la pel oura; el es stat consciaint fin aintasm seis immain d'appartgnair ad üna minorità imnatschada, ed el s'ha senti oblià da metter tuot sias forzas a disposiziun per güdar a tilla cussalvar.

El ha gnü il bsögn da die a seis pövel quai ch'el, davo lunga ponderaziun, vaiva chattà chi fuoss da bön per el. Da bella prüma ha el tshernü il mez il plü direct per quist perpöst: il teater. E quia as po pretender sainza tour la bocca massa plaina: Jon Semadeni til ha rerumantschà e til ha dat la portada chi pertocca a quist mez da comunicaziun. In sia «Litteratura dals Rumantschs e Ladins» scriva R. R. Bezzola: «... Jon Semadeni ho, ün po bain dir, revoluziuno e renovo il teater rumauntsch.» La racolta da sias «ouvras dramaticas», il cudesch chürà e publichà da la premurusa consorta da l'autur and dà richa perdüttanza. Las vivas algordanzas dals spectatuors da seis tocs e dals tea-

trists and sun ün'otra cumprova da l'importanza da quist hom da teater.

Daspö chi mancaivan tocs da portada ha Semadeni fat our dal man-guel üna virtù: el ha svesa cumanzà a scriver pel palc. Quista intra-praisa curaschusa s'ha dalunga verifichada. Ils prüms tocs ch'el ha scrit d'eiran amo infanguats illa tradiziun classica. Mo in scrivond è'l Semadeni dvantà cumplettamaing autonom illa fuorma ed i'l cuntgnü. Il tema clav da quist excellent autur da teater rumantsch es adüna stat la libertà e la dignità da l'uman in general, in special l'identità e la dignità da la stirpa rumantscha. Cun ün pêr amis insembel vaiva el s-chaffi la gruppa da teater ambulant la «Culissa», ün'instituziun chi fuoss dad immitar urgiaintamaing. Eir davo cha la «Culissa» as vaiva scholta ha Jon Semadeni adüna darcheu realisà teater e cabaret, dafatta cabaret d'üna persuna, per exaimpel «Il chapè» e'l «Figl pers». El vaiva per tuot l'uschedit «feu sacré», sco autur, sco redschissur, sco actur. E – pro seis actuors d'eira'l bun da til tizzar, cur cha quel tils mancaiva. El reali-saiva seis persunagis our da la persunalità da seis actuors, uschè zuond cha quists s'identifichaivan cun lur rolla. Semadeni ha faquint spüert il meglder teater popular rumantsch pussibel. El savaiva nempe inchanter ils teatrists cun quai ch'el scongüraiva il spiert dal toc.

Semadeni es eir stat ün remarchabel prosaïst. Quist cuort appreschamaint nu permetta d'entrar in detagls davart si'ouvra litterara chi ha però fingià chattà üna degna plazza illa litteratura rumantscha, quella chi tilla pertocca plainamaing.

Paschiunant e sugestiv sco seis s-chaffir litterar uschè es eir stat seis ingaschamaint pel muvimaint rumantsch: muvimaint cunter inerzia e rasegnaziun! Seis pled vaiva pais, mo el vaiva eir quella sort da pais chi schmacha sülla conscienza e dalander nu vain adüna udi gugent. Id es remarchabel, quant bod cha Semadeni ha tut pusiziun, tut pusiziun i'l meglder sen dal pled. E quai chi'd es amo plü remarchabel: el es stat bun da tilla tgnair sco üna fortezza, resistind rat e ferm e franc a quelllas vuschs chi voulavan sugerir concessiuns ed a quelllas vuschs lusingiontas chi impromettan success evidaint, apunta, fond concessiuns da qua e da tscha. El s'ha expost sainza schaniamaint per quai ch'el chattaiva per bön.

Cha seis cumportamaint indeviabel es stat accompagnà da tole-ranza e d'incletta per oters parairs ha fat cha Semadeni es stat amo plü appreschà da seis prossems. El laschaiva valair a seis conumans e lur

prestaziun. Invilgia nu cugnuschaiva'l, blerant s'allegraiva'l da mincha buna reuschida meritada dad amis ed eir da na amis. El savaiva abstrahar la persuna da l'ouvra; cun fin sentimaint d'eira'l abel da zavarar il gran da la paglia. Implü ha'l promovü adüna e dapertuot forzas creativas. La porta da sia dmura es adüna statta averta per seis amis e cuntschaints e per tuot quels chi tscherchaivan bun cussagl, cussagl bainfuondà. Ün inscunter cun el d'eira mincha jada ün evenimaint. El savaiva preleger, baderlar, discussiunar e – tadlar. El d'eira spirituus, da jadas ironic, mo sia ironia d'eira adüna umana. Ils chantins aggressivs da seis instrumaint linguistic dovraiva'l be cur chi staiv'esser, suns aspers be cur ch'el d'eira propcha indegnà e toc sül viv. Toc sül viv d'eira'l cur chi gniva fat tüert a sia lingua materna, a quai «ch'ün pövel ha dal plü cuostaivel». In simils mumaints d'eira pussibel ch'el gniva assagli d'üna «soncha ira». In Engiadin'ota vaiva Jon Semadeni vis la deruotta dal rumantsch. Quist fat til chalchaiva fich. El ha vis a's realisar quai ch'el, in möd bod profetic, vaiva predict e tmü. Fingì dal 1943 vaiva'l proferi ils seguints plets: «Vus dudis be il sclingöz dals marenghins e'l travasch da nos temp. Vus vais bandunà la terra (chi sa sch'el nu vezzaiva in visiun fingì quella jada l'alienaziun dad uossa?) per barattar la mandura da stalla cun quella da fachin».

Sia reacziun nun es statta rasegnaziun – quella mâ nun ha gnü suosta in si'orma nöbla, dimpersè acziun. El s'ha ingaschè cun tuot sias forzas per derasar l'idea d'üna ledscha da linguas pel Grischun e per la circumscripziun dal territori rumantsch. El savaiva bain avuonda, cha be cun üna ledscha i nu's possa far gronds miraculs, mo el d'eira dvantà uschè sabi da savair, cha sainza i nu's possa far directamaing ingüns.

Jon Semadeni es stat ün uman degn d'üna gratta memoria, daplü, el es degn da servir sco fanal per la dostanza e pel cussalvamaint da l'identità e da la dignità dal pövel rumantsch. El svesa ha vivü quai ch'el dschaiva, fin l'ultim mumaint.

Sün seis chomp ch'el ha cultivà manüdamaing es creschüda richa früa. El tilla ha laschada madürar cun pazienza, sco quel paur da plü bod chi giaiva la dumengia davo predgia oura süls rövens a verer in devoziun sur ils chomps via. Pür cur chi d'eira ura ha'l tut aint la mess, caut e bain.

Il pövel rumantsch tgnarà adachar seis relasch spiertal sco cha quel merita, sco ün'ouvra d'art s-chaffida our da la sustanza dal sögl rumantsch.

Jacques Guidon